

Ett Östergötland fritt från förtryck och våld

Regional strategi - 2018–2020 (med sikte på 2030)

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Författare Maha Eichoue, Utvecklingssamordnare mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtyck,
Enheten för social hållbarhet, Länsstyrelsen Östergötland

Titel Ett Östergötland fritt från förtryck och våld - Regional strategi för Östergötland 2018–2020 (med sikte på 2030)

Diarienummer 801-13458-2017

Utgiven av Länsstyrelsen Östergötland, 2017

Webbplats www.lansstyrelsen.se/ostergotland

Tryckt på Länsstyrelsen Östergötland, 2017

Miljö och återvinning Rapporten är tryckt på miljömärkt papper

Förord

”jag vill leva med värdighet, i ett samhälle som respekterar mig som kvinna och som står upp för mina mänskliga rättigheter” våldsutsatt kvinna

Rätten att leva i frihet, utan våld och förtryck är en fråga om värdighet och rättvisa. Våld mot kvinnor är en allvarlig kränkning av kvinnors mänskliga fri- och rättigheter och ett av de allvarligaste uttrycken för ojämställdhet i samhället.

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet är mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Arbetet med att verka för ett jämställt Östergötland som innefattar att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, är en viktig uppgift såväl för Länsstyrelsen som för andra aktörer i länet. Vi är skyldiga nuet och framtiden, att bevaka, förvalta och utveckla det jämställdhetsarbete och den kamp som har gjorts.

Länsstyrelsen Östergötland kommer att uppmuntra och driva på arbetet för att nå det jämställdhetspolitiska delmålet mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Vi (Länsstyrelsen) hoppas att du, tillsammans med oss, vill vara med och kraftsamla för en förändring.

Elisabeth Nilsson
Landshövding

Maha Eichoue
Utvecklingssamordnare
mäns våld mot kvinnor och
hedersrelaterat våld och förtryck

Innehållsförteckning

INLEDNING	4
UPPDRAG	4
SYFTE	4
MÅLGRUPP	4
STRATEGIN OMFATTAR	4
MÅL FÖR ÖSTERGÖTLAND	5
STRATEGINS UTGÅNGSPUNKTER	6
BARNETS RÄTT OCH BARNETS BÄSTA	6
VÅLD SKA FÖREBYGGAS MED FOKUS PÅ VÅLDSUTÖVARE & MASKULINITETSNORMER ..	6
FLERA LIVSSITUATIONER OCH OMSTÄNDIGHETER KAN INNEBÄRA SÄRSKILD SÅRBARHET.....	6
PERSPEKTIVET FUNKTIONSvariationer	6
HEDERSNORMER BLAND NÄRSTÅENDE	6
HBTQ – PERSONERS RÄTTIGHETER	6
OMVÄRLDSBEVAKNING	6
SVERIGE	7
ÖSTERGÖTLAND	8
DET (OSYNLIGA) VÅLDET – EN FRÅGA FÖR HELA KOMMUNEN?	9
ETT JÄMSTÄLLT ÖSTERGÖTLAND	10
MÅL FÖR ÖSTERGÖTLAND – EN FÖRDJUPNING	10
1. ETT UTVECKLAT HÄLSOFRÄMJANDE OCH FÖREBYGGANDE ARBETE MOT MÄNS VÅLD MOT KVINNOR.	10
2. TIDIGARE UPPTÄCKT AV VÅLDSUTSÄTT OCH ETT INDIVIDANPASSAT OCH RÄTTSSÄKERT STÖD OCH SKYDD FÖR VÅLDSUTSÄTTA KVINNOR OCH BARN SOM BEVITTNAR VÅLD.	11
3. ETT UTÖKAT ARBETE MED VÅLDSUTÖVARE FÖR ATT VÅLDET SKA UPPHÖRA.	12
4. EN EFFEKTIV BEKÄMPNING AV BROTT SOM RÖR MÄNS VÅLD MOT KVINNOR.	12
5. ETT JÄMLIKT OMHÄNDERTAGANDE AV VÅLDSUTSÄTTA OCH BARN SOM BEVITTNAR VÅLD I LÄNET.....	13
6. EN ÖKAD KUNSKAP OCH METODUTVECKLING I LÄNET.	13
HANDLINGSPLAN	14
ORGANISATION OCH SAMORDNING AV DET SJÄTTE JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA DELMÅLET	14
<i>Råd för jämställdhet</i>	15
PLAN FÖR GENOMFÖRANDET	15
UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING.....	15
REFERENSER	16
KONVENTIONER OCH INTERNATIONELLA INSTRUMENT	16
RAPPORTER OCH UTREDNINGAR	16

Inledning

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att genomföra detta mål har regeringen satt sex delmål; En jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, jämställd utbildning, jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och jämställd hälsa samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Länsstyrelserna har fått i uppdrag av regeringen att ta fram en länsstrategi för jämställdhetsintegrering för Östergötland 2018–2020. Utgångspunkterna för strategin är länsstyrelsernas uppgifter i fråga om jämställdhet.¹

Länsstyrelsen Östergötland har regeringsuppdrag i frågor som rör mäns våld mot kvinnor inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Sedan 2005 har myndigheten även ett nationellt uppdrag att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppdrag

Länsstyrelsen har inom sitt ansvarsområde regeringens uppdrag att stödja samordningen av insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor, att barn bevittnar våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Länsstyrelsen ska vidare främja och lämna stöd till insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och erbjuda regionalt kompetensstöd för kommuner och ideella organisationer. För att stärka förutsättningarna att nå det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra har regeringen tagit fram en tioårig nationell strategi.

Strategin inkluderar frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, samt

prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Strategin betonar särskilt det förebyggande arbetet. Länsstyrelsen ska arbeta i enlighet med målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet) och ta fram en regional strategi och handlingsplan för Östergötland för det sjätte delmålet.

Syfte

Syftet med den regionala strategin för det sjätte delmålet är att tydliggöra arbetets inriktning, peka på prioriteringsområden och stärka ett långsiktigt och strategiskt utvecklingsarbete i länet. Länsstyrelsens förhoppning är att strategin kan bli en plattform för det fortsatta arbetet i länet. Strategin kan även ge ett gemensamt avstamp inför kommande år för att tydliggöra och fokusera på vilka strategiska vägval som ska styra det konkreta arbetet och de insatser som prioriteras. Strategin ska fungera som ett stöd för att nå regeringens sjätte jämställdhetspolitiska mål.

Målgrupp

Strategin ska vara ett stöd för länets kommuner, Region Östergötland, statliga myndigheter med verksamhet i Östergötland inklusive Länsstyrelsen, civila samhället, näringslivet, samt andra aktörer som arbetar med jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor.

Strategin kommer att påverka och påverkas av alla flickor och pojkar, kvinnor och män som lever och verkar i Östergötland.

Strategin omfattar

Strategin omfattar våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar och utsätts för våld i nära relationer, våld i nära relationer (där även samkönade relationer ingår), hedersrelaterat våld och förtryck samt människohandel för sexuella ändamål och prostitution.

¹ Förordningen med länsstyrelseinstruktionen (2007:825)

Mål för Östergötland

1 Ett utvecklat hälsofrämjande och förebyggande arbete för att motverka mäns våld mot kvinnor.

2 Tidigare upptäckt av våldsutsatthet och ett individanpassat och rättssäkert stöd och skydd för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld.

3 Ett utökat arbete med våldsutövare för att våldet ska upphöra.

4 En effektiv bekämpning av brott som rör mäns våld mot kvinnor.

5 Ett jämlikt omhändertagande av våldsutsatta och barn som bevittnar våld i länet.

6 En ökad kunskap och metodutveckling i länet.

Strategins utgångspunkter

Barnets rätt och barnets bästa

Strategin ska utgå ifrån barnets rättigheter och principen om barnets bästa. Ett barnrättsperspektiv med utgångspunkt i barnkonventionen ska gälla alla barn som lever och bor i Östergötland. Barn ska behandlas som egna rättighetsbärare och som egna subjekt.

Våld ska förebyggas med fokus på våldsutövare & maskulinitetsnormer

Strategins huvudsakliga utgångspunkt är att förebygga mäns våld mot kvinnor. Att förhindra att våld överhuvudtaget uppstår eller upprepas. Vidare uppmuntras ett hälsofrämjande och förebyggande arbete där universell och selektiv prevention går hand i hand.²

Flera livssituationer och omständigheter kan innebära särskild sårbarhet

Olika former av sårbarhet och olika beroendeförhållanden måste beaktas i planering av genomförandet av insatser t.ex. funktionsvariationer, HBTQ personer, missbruk, ålder, bristande kunskap om det svenska språket, kvinnor och barn på flykt, fysiska platser eller miljöer såsom institutionsboenden, otrygga bostadsområden, skolor och publika evenemang. Vidare finns det behov av större uppmärksamhet på flickors och unga kvinnors utsatthet för våld.

---

² Universell prevention: främjande insatser för allmänheten för att förhindra att våld uppstår. Selektiv prevention: förebyggande insatser för avgränsade grupper

³ Om barn med funktionsnedsättning i Sverige och deras utsatthet för våld och kränkningar. En systematisk kunskapssammanställning om

Perspektivet funktionsvariationer

I strategin står det att insatser för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor måste genomgående utgå från ett funktionshinderperspektiv och vara tillgängliga för alla, oavsett funktionsförmåga. Barn och kvinnor med funktionsvariationer är särskilt utsatta.³

Hedersnormer bland närstående

Våld i hederns namn som bärs upp av oskuld- och kyskhetsnormer ska i arbetet med att genomföra strategin beaktas och motverkas. De yttersta konsekvenserna för våldet som barn- och tvångsåktenskap, bortförande av barn och unga, könsstympning och hedersmord ska förebyggas och bekämpas.

HBTQ – personers rättigheter

Kunskap om HBTQ personers situation och risken att utsättas för våld i nära relationer och våld eller andra kränkningar är grundläggande i arbete mot våld. Ett heteronormativt perspektiv genomsyrar samhället och HBTQ personers rättigheter behöver beaktas.

Omvärldsbevakning

Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem och ett av de allvarligaste uttrycken för ojämställdhet i världen. Våldet är ett brott mot de mänskliga rättigheterna och hindrar flickor och pojkar, kvinnor och män att åtnjuta sina mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Det är ett av de allvarligaste hoten som berövar utsatta barn rätten till trygga och goda uppväxtvillkor.

utsattheten för våld och kränkningar mot flickor och pojkar med funktionsnedsättning. Kunskapssammanställningen har gjorts i samarbete mellan Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Barnafrid. Carl Göran Svedin, Linda Jonsson, Åsa Landberg. (2016)

FN:s konvention om barnets rättigheter Artikel 2

Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.

FN:s Deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor 1993

Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller sannolikt kommer att resultera i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller sådant lidande för kvinnan, innefattande hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.

Mäns våld mot kvinnor begränsar kvinnors liv, självständighet och möjlighet till försörjning och innebär stora samhällsekonomiska kostnader.⁴ Våld mot kvinnor definieras som en allvarlig kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter och som ett globalt samhälls- och folkhälsoproblem av FN, EU och WHO.⁵ Våld mot kvinnor kräver såväl omfattande stödåtgärder som förebyggande insatser.⁶

2014 trädde Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, Istanbulkonventionen, i kraft i Sverige. Sverige tryckte på vikten av ett grundläggande synsätt på våld mot kvinnor i sitt svar till rådets expertgrupp angående implementeringen av konventionen. Bland annat att problemet med våld mot kvinnor inte kan betraktas

⁴ SKR.2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid, s. 83

⁵ <http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/manskliga-rattigheter/>

FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor (1979), Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor (1993), Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor i hemmet (Istanbulkonventionen 2011)

isolerat från kvinnors ställning i samhället i övrigt. Ett flertal förbättringsområden lyftes vidare i rapporten som till exempel; skyddet mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv, situationen för barn i skyddat boende och återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld.⁷

Sverige

Våld mot kvinnor är ett av de allvarligaste uttrycken för ojämställdhet i vårt samhälle. Män utsätts också för våld i nära relationer, men det är vanligare att kvinnor utsätts för grövre våld som leder till behov av hjälp och stödinsatser främst i form av hälso- och sjukvård.^{8, 9} Uppskattningsvis utsätts fyra män per år för dödligt våld i nära relation. Under

⁶

<http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/manskliga-rattigheter/>

⁷ <http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/om-kunskapsbanken/%20kunskapsbankens-reportagearkiv/?tarContentId=668884>

⁸ Brott i nära relationer – en nationell kartläggning Brå 2014.

⁹ Våld och hälsa – en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa. NCK 2014:1 s.22

perioden 2008–2013 utsattes 13 kvinnor per år för dödligt våld av nuvarande eller före detta makar eller sammanboende.

På nationell nivå har såväl Carin Götblad (SOU 2014:49) och Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK-rapport 2014:1) lyft våldet som ett folkhälsoproblem. Förebyggande insatser ses som nyckeln till en varaktig minskning av våldet.

Även pojkar och män utsätts för våld i nära relationer, men konsekvenserna av utsattheten ser olika ut. Den digitala utvecklingen har fört med sig nya arenor för olika former av våldsutövning. Till exempel har gatuprostitution minskat i Sverige och en anledning kan vara den digitala utvecklingen, vid sidan av förbudet mot köp av sexuella tjänster, enligt Länsstyrelsen Stockholms rapport (2015:10). Enligt ungdomsstudier är andelen killar som uppger att de sålt sex mot ersättning högre jämfört med tjejer. Framförallt homo- och bisexuella killar samt transpersoner utgör en stor grupp av de unga män som har erfarenheter av sex mot ersättning.¹⁰

Barns och ungas rätt till goda uppväxtvillkor är en av samhällets viktigaste uppgifter. Barn som lever i familjer där det förekommer våld riskerar allvarlig fysisk och psykisk ohälsa. Det finns en stark koppling mellan att bevittna våld och att själv utsättas för våldet.¹¹

Brottsförebyggande rådet uppskattar att minst 150 000 barn bor i hushåll där det förekommer våld i Sverige.¹² Rapporter från Länsstyrelsen Östergötland, Länsstyrelsen Stockholm, tidigare Ungdomsstyrelsen (MUCF) och forskningsstudier har bland annat

uppmärksammat barns olika former av utsatthet: Våld i ungas relationer, utsatta barn med olika funktionsnedsättningar, flickor och unga kvinnor utsatta för hedersförtryck och våld, samt barn och unga utsatta för människohandel för sexuella ändamål.¹³

Östergötland

Samhällets förmåga att upptäcka våldsutsatthet behöver stärkas i Östergötland. Våldsutsatta berättar sällan självmant om våldet. Många känner känslor av skam eller är rädda att inte bli trodda. Det är oftast svårt för en våldsutsatt som levt länge med våldet, att bland annat koppla till exempel sin ohälsa och symptom till utsattheten. Våldet har normaliserats i den våldsutsattas liv. Därför finns ett stort mörkertal generellt när det gäller mäns våld mot kvinnor i nära relation.

I vårt län inkom år 2014, 669 brottsanmälningar till polisen utifrån kategorierna (grov) kvinnofridsbrott och misshandel i nära relation.¹⁴ Statistiken visar att antalet anmälningar om brott minskade mellan åren 2012–2014 förutom när det gällde misshandel mot man i nära relationer. År 2007 var totala antalet polisanmälningar i länet 883 vilket innebär att antal anmälningar minskar över tid. Uppgifter om antal polisanmälningar när det gäller barn och ungdomar som bevittnat våld inom familjen saknas i den offentliga statistiken.

En jämförelse mellan polisanmälningar och antal ärenden som finns dokumenterade inom socialtjänsternas administrativa system visar på ett lägre

¹⁰ Prostitutionen i Sverige 2014 – en omfattningskartläggning. Länsstyrelsen Stockholm (2015:10). S.10

¹¹ Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen 2016. S. 27.

¹² Brott i nära relationer – en nationell kartläggning Brå 2014.

¹³ Om barn med funktionsnedsättning i Sverige och deras utsatthet för våld och kränkningar. En systematisk kunskapssammanställning om utsattheten för våld och kränkningar mot flickor och pojkar med funktionsnedsättning. Kunskapssammanställningen har gjorts i

samarbete mellan Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Barnafrid. Carl Göran Svedin, Linda Jonsson, Åsa Landberg. (2016) Människohandel med barn – genomlysning av polisärenden 2015–2016. Länsstyrelsen Stockholm. Rapport (2017:12) Människohandel med barn – genomlysning av polisärenden 2015–2016. Länsstyrelsen Stockholm. Rapport (2017:12) www.hedersfortryck.se Nationella stödtelefon. ¹⁴ Nationella siffror om brottsanmälningar från Brå har brutits ner i det (o)synliga våldet – en fråga för hela kommunen. Rapport nr: 2017:6

antal ärenden inom socialtjänsten än i polisens statistik. Under 2014 fanns i länets socialtjänster 481 personer som ingick i ett aktuellt ärende och som hade erfarenheter av våld i nära relationer. Under samma period hade drygt 800 barn som bevittnat våld identifierats inom socialtjänsten. Merparten av ärendena finns inom de stora kommunerna, medan det i de mindre kommunerna handlar om enstaka eller mycket få inkomna ärenden. I de kommuner där det finns öppna verksamheter (service)¹⁵ fanns generellt något fler ärenden.¹⁶

När det gäller hedersförtryck och våld har Länsstyrelsen tittat på antal ärenden som inkommit till det nationella kompetensteamet från Östergötland den 13 mars 2014–30 september 2017. Totalt har 1364 ärenden konsulterats med teamet. 131 av dessa kom från Östergötland. Därmed ligger Östergötland högt i antal ärenden efter Västra Götaland.

I ett pilotprojekt som initierats av Länsstyrelsen Östergötland i samarbete med kvinnojouren Ellinor har Länsstyrelsen särskilt tittat på det ekonomiska våldet mot kvinnor i en nära relation. Totalt har 45 handläggare på ekonomiskt bistånd i Östergötland och 4 skuldrådgivare besvarat en enkät. Kvinnojouren har i sin verksamhet identifierat våldsutsatta kvinnor under projektperioden. Sammanlagt har 103 kvinnor identifierats inom ramen för projektet, som uppgett utsatthet för ekonomiskt våld i nära relation det senaste året. Pilotprojektet avslutades hösten 2017.

Det (osynliga) våldet – en fråga för hela kommunen?

Länsstyrelsen Östergötland publicerade under våren 2017 rapporten Det (o)synliga våldet – en fråga för hela kommunen? (2017:6). Rapporten syftade till att öka kunskapen om hur socialtjänsten i länets kommuner arbetar med våld i nära relationer och

hedersrelaterat våld och förtryck, samt att identifiera framgångsfaktorer och utvecklingsområden. Länsstyrelsens förhoppning är att denna rapport ses och används som stöd i planeringsarbetet på kommun- och verksamhetsnivå. Följande utvecklingsområden framkommer i rapporten:

- Politisk förankring och prioritet av sakområdet i kommunerna
- Tydligare styrning och organisering av sakområdet i kommunerna
- Strategiskt utvecklingsarbete
- Övergripande policy i kommunerna
- Samordnarfunktionen/uppdraget – en viktig framgångsfaktor (uppdrag, mandat och resurser)
- Förebyggande arbete – tidiga insatser
- Arbeta för att integrera sakområdet i ordinarie system och strukturer
- Implementera Socialstyrelsens Föreskrifter och allmänna råd SOSFS:2014
- ta fram en kompetensutvecklingsplan inom området som når alla berörda verksamheter
- Utveckla ett förebyggande arbete
- Kartlägga omfattningen av våldsutsatthet i kommunerna
- Verka för en god samverkan internt och externt
- Skapa övergripande samverkansstrukturer som främjar arbetet i enskilda ärenden
- Ökad tillgång till skyddat boende och permanenta boendelösningar
- Se över omhändertagandenivån vid uppbrottsprocessens olika faser
- Förbättra det akuta och långsiktiga stödet för våldsutsatta och deras barn som brutit upp från våld och se över omhändertagandenivån akut och långsiktigt.

¹⁵ Till service räknas insatser som är allmänt inriktade och generellt utformade, utan biståndsbeslut från socialtjänsten.

¹⁶ Det (o)synliga våldet. En fråga för hela kommunen? En undersökning av hur

socialtjänster i Östergötlands län arbetar med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Rapport nr: 2017:6. S. 31–32.

Ett jämställt Östergötland

Länsstyrelsen har tagit fram en länsstrategi för jämställdhetsintegrering för Östergötland 2018–2020. Utgångspunkterna för strategin är länsstyrelsernas uppgifter i fråga om jämställdhet.¹⁷ Strategin mynnar ut i fyra metodmål som kan användas för att uppnå de nationella jämställdhetspolitiska målen.

Metodmålen omfattar alla sex delmål och ska ses som en övergripande strategisk metod för att utveckla jämställdhetsintegreringen i länet.

Samverkan - I Östergötland har vi strukturerade mötesplatser för jämställdhetsintegrering som utvecklas efter behov.

Metodutveckling - Östergötlands förmåga till samverkan och metodutveckling ökar och vi arbetar gemensamt för regional jämställd tillväxt.

Konventioner och lagstiftning - I Östergötland ser vi jämställdhetsintegrering utifrån lokala, regionala, nationella och internationella aspekter.

Analys och uppföljning - Östergötland verkar för en systematisk regional uppföljning och analys av arbetet med jämställdhetsintegrering.

Mål för Östergötland – en fördjupning

1. Ett utvecklat hälsofrämjande och förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor.

Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det förebyggande arbetet viktigt, då kostnaderna för samhället är omfattande. I Länsstyrelsen Östergötlands rapport D(o)synliga våldet - en fråga för hela kommunen? (2017:6) framkommer att det finns en medvetenhet hos politiker och socialchefer i länet om betydelsen av att arbeta strategiskt med förebyggande åtgärder. Vidare lyfts det förebyggande arbetet som en av de viktigaste uppgifterna för att bekämpa våld i nära relationer och en fråga som måste få hög prioritet.¹⁸

Rapporten hänvisar bland annat till internationell forskning där flera viktiga hörnstenar framträder för ett framgångsrikt förebyggande arbete: Förändra normer kring genus, fokusera på barnen som upplever våld i familjen, minska alkohol- och droganvändning och förbättra kvinnors ekonomiska situation.

Kopplingen mellan maskulinitetsnormer, kön och våld är tydliga och det är viktigt att flickor och pojkar, kvinnor och män involveras i arbetet för en förändring av destruktiva normer. Skolan är en unik arena för det främjande och förebyggande arbetet, både genom sitt uppdrag och sin möjlighet till vardagliga möten med barn, ungdomar och familjer.¹⁹ I ett främjande och förebyggande arbete kan individen med hjälp av skyddsfaktorer finna verktyg att bemästra sin egen livssituation och utveckla verktyg och ta tillbaka rätten till att få kontroll över sitt liv.²⁰ Länsstyrelsen Östergötlands stödmaterial Mognad och

¹⁷ Förordningen med länsstyrelseinstruktionen (2007:825)

¹⁸ Det (o)synliga våldet. En fråga för hela kommunen? En undersökning av hur socialtjänster i Östergötlands län arbetar med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Rapport nr: 2017:6 S. 12–13.

¹⁹ Skollagen (2010:800 och Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011.

²⁰ Mognad och livsutrymme – ett stödmaterial för hur skolan kan arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck och med skolans värdegrund som verktyg. Länsstyrelsen Östergötland (2015:9)

livsutrymme är ett exempel på hur skolan kan arbeta främjande och förebyggande mot hedersvåld och förtryck utifrån bland annat barnkonventionen.²¹ Tidiga och strukturerade insatser är att rekommendera för att åstadkomma en förändring på sikt.

Ett hälsofrämjande och förebyggande arbete behöver utvecklas där universell och selektiv prevention går hand i hand. Främja tidig upptäckt av våldsutsatthet och våldsutövning, sätta in åtgärder för att våldet ska upphöra med fördjupat fokus på våldsutövandet och våldsutövaren på alla nivåer och i olika sammanhang. Ett hälsofrämjande arbete bör syfta till att stärka människors egna resurser, ge dem möjlighet att definiera och använda sina resurser, för att kunna förverkliga sina ambitioner och hantera och möta utmaningar i livet.²²

2. Tidigare upptäckt av våldsutsatthet och ett individanpassat och rättssäkert stöd och skydd för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld.

Våldsutsatta finns överallt i samhället. Samhället kommer i kontakt med våldsutsatta, men upptäcker inte våldet. Många våldsutsatta kvinnor berättar inte om våldet på grund av rädsla för att inte bli trodd, känslor av skuld eller skam eller att de sällan kopplar sina besvär till våldet.²³ Därför är det avgörande för de utsattas frigörelse och uppbrottsprocess att våga fråga om våld och att det finns goda förutsättningar i verksamheterna för att göra det. Socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola, ungdomsmottagning, fritidsverksamhet och andra viktiga samhällsaktörer; är viktiga när det gäller att upptäcka våld och våldsutövning.

Kommunen har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och hjälp de behöver. Socialnämnden ansvarar för brottsoffer och att insatserna från socialtjänsten ska vara av god kvalitet. SOSFS:2014 och Socialstyrelsens handbok *Våld*, syftar till att höja kvaliteten och rättssäkerheten när det gäller stödet till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld, samt stöd till att våldsutövare upphör med våldet.

Ett individanpassat och rättssäkert stöd till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld hör till ett av de utvecklingsområden som lyfts upp i rapporten *Det (o)synliga våldet*.²⁴ Särskilt utsatta grupper som våldsutsatta äldre kvinnor, våldsutsatta kvinnor med funktionsvariationer, våldsutsatta kvinnor med missbruks- och beroendeproblem, HBTQ personer, utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund, våldsutsatta barn och kvinnor under asylprocessen, samt utsatta för människohandel för sexuella ändamål och prostitution behöver uppmärksammas.

Samverkan i individärenden är ett vidare utvecklingsområde som kräver samsyn kring viktiga principer, tydlig rollfördelning och ett brottsofferperspektiv för att möjliggöra ett rättssäkert stöd och skydd. Kvinno- och tjejjourerna i länet besitter kunskaper och kompetens som är viktiga att tillvarata såväl när det gäller det förebyggande arbetet som det stödande och skyddande.

---

²¹ Mognad och livsutrymme – ett stödmaterial för hur skolan kan arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck och med skolans värdegrund som verktyg. Länsstyrelsen Östergötland (2015:9)

²² Östgötakommissionen för folkhälso- slutrappport (2014)

²³ Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen 2016.

²⁴ *Det (o)synliga våldet*. En fråga för hela kommunen? En undersökning av hur socialtjänster i Östergötlands län arbetar med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Rapport nr: 2017:6

3. Ett utökat arbete med våldsutövare för att våldet ska upphöra.

Ett fördjupat fokus på personer som utövar våld är ett utvecklingsområde, både när det gäller det förebyggande arbetet och när det gäller utvecklingen av insatser med syfte att våldet upphör. Insatserna bör erbjudas utifrån den våldsutsattas och barnets trygghet och säkerhet, och bör syfta till att våldsutövaren upphör med våldet, enligt Socialstyrelsen. Socialnämnden har ansvar för att ta ett helhetsgrepp när det gäller frågan om våld i nära relationer. Insatser till våldsutövare är av avgörande betydelse för att förebygga att våldet upprepas. Det är viktigt att personer som utövar våld erbjuds det stöd och hjälp som de kan behöva.²⁵

En våldsutsatt kvinna kommer i kontakt med ett flertal myndigheter och instanser när hon bryter upp från en våldsam relation. Risken för fortsatt våldsutövning behöver synliggöras i hela insatskedjan, med ökat fokus på våldsutövaren och insatser som förhindrar fortsatt våld. Myndigheternas agerande måste utgå ifrån att minimera och eliminera våldsutövarens fortsatta maktövertagande över den våldsutsatta och eventuella barn.

Brottsförebyggande rådet har av regeringen fått i uppdrag att identifiera och redovisa framgångsrika polisiära metoder och arbetssätt, som kan användas i Polismyndighetens arbete för att förebygga upprepat våld mot vuxna och barn i nära relationer. Myndigheten skulle särskilt fokusera på polisiära arbetssätt för att förebygga mäns upprepade partnervåld mot kvinnor, och dessutom fokusera på metoder och arbetssätt som syftar till att förmå våldsutövarna att upphöra med våldet.²⁶

Brottsförebyggande rådet har identifierat tre viktiga strategier för hur polisen ska

arbeta gentemot våldsutövaren för att förebygga upprepat våld; att förhindra våldsutövaren rent fysiskt från att upprepa sitt våld genom att gripa och frihetsberöva våldsutövaren, att försvåra för våldsutövaren att upprepa sitt våld genom att öka upptäcktsrisken för våldsutövaren, till exempel genom spaning och övervakning, eller kontaktförbud med elektronisk övervakning (fotboja) och att förmå våldsutövaren att förändra sitt beteende. Enligt Brottsförebyggande rådet är en klassisk förebyggande strategi att avskräcka våldsutövaren från att upprepa sitt våld, genom tidiga polisiära eller rättsliga insatser, och hot om nya.²⁷

4. En effektiv bekämpning av brott som rör mäns våld mot kvinnor.

Regeringen har för rättsväsendet formulerat särskilda jämställdhetspolitiska mål, bland annat: förmåga att ingripa mot hot och kränkningar på nätet ska stärkas, att uppkläringen av våldtäkter ska öka och att personer som har utsatts för sexualbrott ska få adekvat professionellt stöd från målsägandebiträde tidigt i processen.²⁸ Detta bör även gälla brott i nära relationer.

Ett utvecklingsarbete regionalt bör bland annat ha fokus på att stärka tillgången till kunskaper om våld och våldets konsekvenser hos rättsväsendet och en stärkt samverkan med andra aktörer i länet. Ett kontinuerligt kunskaps- och informationsutbyte som avser uppdrag, roller och gällande regelverk är en förutsättning för en god fungerande samverkan i individärenden.

Brottsförebyggande rådet har i sin rapport (2017:13) identifierat tre viktiga förutsättningar för ett effektivt polisiärt förebyggande arbete med fokus på våldsutövaren; att det finns rutiner för samverkan, att det finns systematiskt

²⁵ Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen 2016.

²⁶ Polisiära arbetssätt för att förebygga upprepat partnervåld– med fokus på våldsutövare. Brå rapport 2017:13

²⁷ Polisiära arbetssätt för att förebygga upprepat partnervåld– med fokus på våldsutövare. Brå rapport 2017:13

²⁸ SKR.2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid

samlad och tillgänglig information om kända våldsutövare och att det finns upparbetade åtgärder och insatser.²⁹

Arbetet mot människohandel för sexuella ändamål och prostitution är vidare ett utvecklingsområde i länet. Utsattheten för prostitution sker i det gömda och är inte endast ett storstadsproblem. Polisiära och sociala insatser behöver utvecklas. Det är viktigt att synliggöra konsekvenserna för de som utsätts för människohandel för sexuella ändamål och prostitution, och särskilt fokusera på efterfrågan.

5. Ett jämlikt omhändertagande av våldsutsatta och barn som bevittnar våld i länet.

Många våldsutsatta berättar om vanmakt och besvikelse över myndigheters oförmåga att koordinera och samordna sina insatser.³⁰ Akuta och långsiktiga strategier behöver tas fram för att säkerställa att våldsutsatta och barn som bevittnar våld och som placeras på skyddade boenden, får det stöd och skydd de har rätt till. Barns situation på skyddat boende och tiden efter måste beaktas under alla pågående processer. Tillgång till skyddat boende behöver stärkas, och såväl tillgång till permanenta boendelösningar. Barns särskilda situation behöver beaktas, där återgång till en fungerande vardag måste eftersträvas. Till exempel rätten till utbildning/skola och tillgång till förskolan. Vidare finns det behov av tillgång till skyddade boenden utifrån perspektivet funktionsvariationer, ålder och kön.

Olika livssituationer eller former av utsatthet behöver beaktas, så som till exempel hedersrelaterat våld och förtryck, våldsutsatta äldre, våldsutsatta med funktionsvariationer, våldsutsatta med utländsk bakgrund, våldsutsatta med beroende- och missbruksproblem, våldsutsatta flickor och kvinnor med barn

som bor i länet under asylprocessen och våldsutsatta HBTQ personer.

På senare tid har kopplingen mellan våld i nära relationer och våld mot djur uppmärksammats där tillgång till skyddade boenden som även erbjuder skydd för den våldsutsattas djur efterfrågas. Risken för att den våldsutsattas och barns husdjur utsätts för våld vid uppbrott från våldsutövaren, kan hindra en uppbrottsprocess.

Att utsättas för våld och förtryck påverkar den psykiska och den fysiska hälsan negativt. Till exempel kan ett obearbetat trauma på grund av våldsutsatthet leda till allvarliga konsekvenser för den utsatta. Därför är rätten till jämlik vård och behandling en viktig princip och ett viktigt mål att sträva efter i länet.

Utgångspunkten i arbetet mot mäns våld mot kvinnor i Östergötland bör utgå från ett jämlikhetsperspektiv, som garanterar ett jämlikt omhändertagande för alla, oavsett var i länet en bor. Detta mål är i linje med Region Östergötlands strategiska mål som gäller för perioden 2018–2020: Trygg och tillgänglig hälso- och sjukvård med hög kvalitet. I planen står det att Regionen ska aktivt arbeta för att utjämna skillnader i hälsa mellan såväl befolkningsgrupper, länsdelar och stadsdelar. Alla som kommer i kontakt med vården och övrig regional verksamhet ska behandlas jämställt och likvärdigt utifrån sina behov när det gäller vilka resurser och insatser man får ta del av.³¹

6. En ökad kunskap och metodutveckling i länet.

I arbetet med våldsutsatta krävs det grundläggande kunskaper om mäns våld mot kvinnor i nära relation, normaliseringsprocessen och uppbrottsprocessen, samt konsekvenser av våldsutsatthet och konsekvenser av våldsutövning. Kunskap och metodutveckling är viktiga instrument i

²⁹ Polisiära arbetsätt för att förebygga upprepat partnervåld – med fokus på våldsutövare. Brå rapport 2017:13

³⁰ Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete. SOU 2014:49.

³¹ Strategisk plan med treårsbudget 2018–2020. Region Östergötland.

arbetet mot våld. Det erbjuds från flera instanser olika former av kompetenshöjande insatser. Bland annat erbjuder länsstyrelsen omfattande utbildningar inom ramen för sina regionala uppdrag och nationella uppdrag mot hedersrelaterat våld och förtryck. Socialstyrelsen, länsstyrelserna och Nationellt centrum för kvinnofrid och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhälles frågor (MUCF) erbjuder olika former av utbildningar, kunskapshöjande insatser och metodutveckling. Lokala och regionala aktörer, såsom kommuner, Region Östergötland och ideella kvinno- och tjejjourer erbjuder olika former av utbildningsinsatser.

Ett utvecklingsbehov i länet är en strukturerad och strategisk kompetensutvecklingsplan och målgruppsanpassade kunskapshöjande insatser på lokal och regional nivå, i syfte att behålla kontinuiteten i kunskaper och kompetenser och därmed säkerställa att utsatta får sina behov av stöd och skydd tillgodosedda. Ett annat utvecklingsområde är att kartlägga omfattningen av våldsutsatthet i länet och som kan bidra till att identifiera samtida och framtida utvecklingsområden på lokal och regional nivå.

I länet finns Linköpings universitet, Barnafrid och Länsstyrelsen som på olika sätt inom ramen för sina respektive uppdrag, främjar kunskapsutvecklingen inom området på nationell och regional nivå. Metodutveckling är vidare ett viktigt utvecklingsområde. Det kan handla om olika utvecklingsprojekt där flera aktörer samverkar, delar sina erfarenheter och kunskaper i syfte att implementera goda åtgärder i ordinarie verksamhet. Implementering som åtgärd bör prioriteras som ett utvecklingsområde i länet generellt. Det finns på många håll goda intentioner, beslut om insatser, men som saknar bäring i verksamheterna på grund av bristande förankring och implementering. Uppföljning och utvärdering är i detta sammanhang också viktiga åtgärder vid planering av olika kunskapshöjande insatser eller åtgärder.

Handlingsplan

Genomförandet av strategin sker både på regional och lokal nivå. Länsstyrelsen har i uppdrag att ta fram en handlingsplan för hur strategin kan genomföras. Handlingsplanen bör av länets aktörer användas som ett stöd inom relevanta styrsystem såsom verksamhetsplanering, budget, styrdokument och ledningssystem. Handlingsplanen följer de regionala målen för Östergötland som finns i denna strategi.

Organisation och samordning av det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet

Samordning av insatser behövs på en regional strategisk nivå såväl som på lokal nivå. En regional struktur för arbetet mot mäns våld mot kvinnor finns och samordnas av Länsstyrelsen. Denna struktur är viktig för ett regionalt utvecklingsarbete, som i sin tur kan stödja de lokala befintliga strukturer som finns idag hos olika aktörer i länet.

Länsstyrelsen samordnar tre länsnätverk inom ramen för sina regionala regeringsuppdrag och arbetet med den regionala strategin:

- Länsnätverket Kvinnofrid
- Resursnätverket mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Resursnätverket mot människohandel och prostitution

I länsnätverket Kvinnofrid finns representanter från tolv kommuner i länet, Försäkringskassan, Polismyndigheten, Region Östergötland, Skatteverket och Åklagarmyndigheten. Länsnätverket Kvinnofrid har en central roll i det regionala utvecklingsarbetet som Länsstyrelsen bedriver inom ramen för sina uppdrag.

I resursnätverket mot hedersrelaterat våld och förtryck finns representanter från Migrationsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, socialtjänst, skola, integration, ungdomsmottagning, hälso- och sjukvård och ideella organisationer.

I resursnätverket mot människohandel för sexuella ändamål och prostitution finns representanter från Migrationsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola, näringslivet och ideella organisationer.

Råd för jämställdhet

Länsstyrelsen kommer att initiera ett jämställdhetsråd. Till rådet kopplas andra forum, aktörer och aktiviteter efter behov.

Länsstyrelsens samordning av den regionala verksamheten i arbetet med det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet har en naturlig koppling till jämställdhetsrådet och en självklar roll i arbetet för ett jämställt Östergötland fritt från förtryck och våld.

Plan för genomförandet

I framtagandet av de regionala strategimålen för Östergötland har länsnätverket Kvinnofrid fungerat som referensinstans. Till stöd för det fortsatta arbetet har en arbetsgrupp bildats av Länsstyrelsen. I arbetsgruppen ingår Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Region Östergötland, Motala, Linköpings, Mjölby, Finspångs och Ödeshögs kommun.

Länsstyrelsen ska ta fram en övergripande handlingsplan. Arbetet kommer att ske i samverkan med länsnätverket kvinnofrid och med stöd från arbetsgruppen.

Uppföljning och utvärdering

Uppföljning av strategin bör ske årsvis fram till år 2020. En utvärdering av strategin bör ske 2021, revideras utifrån uppkomna behov och fortsätta gälla till 2030. Tidsperioden har valts utifrån regeringsuppdraget samt målsättningen i Agenda 2030 för hållbar utveckling.

I handlingsplanen bör en uppföljnings- och utvärderingsplan redovisas. Länsstyrelsen ansvarar för uppföljningen och utvärderingen av strategin och handlingsplanen.

Referenser

Konventioner och internationella instrument

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och konventionen mot all slags diskriminering av kvinnor, CEDAW (1979)

Peking plattformen, FN:s handlingsplan för Kvinnokonventionen (1995)

CEMR-deklarationen – Den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå (2006)

Istanbulkonventionen, Europarådet konvention att motverka mäns våld mot kvinnor (2011, 2014)

FN Agenda 2030 – för hållbar utveckling, 2015

Rapporter och utredningar

Brå Brott i nära relationer – en nationell kartläggning, 2014

NCK Våld och hälsa – en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa, 2014

Strategisk plan med treårsbudget 2018–2020. Region Östergötland.

Polisiära arbetssätt för att förebygga upprepat partnervåld– med fokus på våldsutövare. Brå rapport 2017:13

Förordningen med länsstyrelseinstruktionen (2007:825)

Skollagen (2010:800 och Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011.

Mognad och livsutrymme – ett stödmaterial för hur skolan kan arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck och med skolans värdegrund som verktyg. Länsstyrelsen Östergötland (2015:9)

Östgötakommissionen för folkhälsa-slutrapport (2014)

Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen 2016.

Brott i nära relationer – en nationell kartläggning Brå 2014.

Om barn med funktionsnedsättning i Sverige och deras utsatthet för våld och kränkningar. En systematisk kunskapssammanställning om utsattheten för våld och kränkningar mot flickor och pojkar med funktionsnedsättning. Kunskapssammanställningen har gjorts i samarbete mellan Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Barnafrid. Carl Göran Svedin, Linda Jonsson, Åsa Landberg. (2016)

Människohandel med barn – genomlysning av polisärenden 2015–2016. Länsstyrelsen Stockholm. Rapport (2017:12)

Prostitutionen i Sverige 2014 – en omfattningskartläggning. Länsstyrelsen Stockholm (2015:10). S.10

Denna strategi har arbetats fram med utgångspunkt i *Makt, mål och myndighet SKR. 2016/17:10*. Vidare har följande skrivningar och rapporter varit vägvisande i framtagandet:

- Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete. SOU 2014:49.
- Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. SOU: 2015:55
- Det (o)synliga våldet. En fråga för hela kommunen? En undersökning av hur socialtjänster i Östergötlands län arbetar med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.
- Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen 2016.
- Länsstyrelsens regionala samlade lägesbild och kännedom om utvecklingsområden i länet.